

Syntagmata Theologica Sive Principalis Theologiæ Tractatus

Continet triplicem Tractatum: Primus est de Conscientia. Secundus agit de Merito. Tertius de Reviviscentia meritorum.

Lourenço, Agostinho

Leodici Eburonum, 1692

Sectio Prima. An detur, & quid sit Conscientia erronea?

[urn:nbn:de:hbz:466:1-80151](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-80151)

levis in grave, ut si quis haberet volitionem mendicandi, & postea superior prohiberet mendacium, jam illa volitio, si perseveraret, haberet malitiam mortalem.

131. Ex dictis colliges primò, conscientiam rectam posse licite deponi per inadvertentiam, utpote quæ excusat à peccato: sicut etiam excusat motus primò primus, qualis dicitur actus ille, qui fit ante omnem usum rationis, & considerationem malitiæ: motus autè secundò primus, qualis est actus factus cum imperfectâ advertentiâ solum est peccatum veniale, ut contingit in illis, qui semisopiti, idest, non plene à somno excitati pollutionis voluptate fruuntur non plene advertentes ad illius malitiam. Vide *Bonacim. cit. de Peccat. d. 2. quæst. 2. punct. 3. num. 1. & 11.*

132. Colliges secundò, ad peccatum mortale necessariam esse plenam, & perfectam advertentiam, seu cognitionem malitiæ; dedecet enim divinam pietatem hominem ad æternas penas damnare ob imperfectam deliberationem: Sufficit tamen ad peccatum advertentia illa, quâ cognoscitur actus, aut res aliqua, pro ut est utilis, vel delectabilis, dummodo detur cognitio attingens malitiam moralem, idest, quæ Deum offendit. Ita *P. Sanch. lib. 1. decal. cap. 1. num. 7.*

133. Hinc est, quòd si quis in die jejunii cenat, advertens se comedere, & cenam esse sibi delectabilem, non tamen advertit, cenam tunc esse malam moraliter, idest, prohibitam, non peccat. Similiter si actus ex se habeat multiplicem malitiam, & homo faciens talem actum, ad unam tantum illius malitiam advertat, solum illam contrahet, ad quam advertit. Unde si Petrus habens votum castitatis desideravit peccare cum Bertâ uxoratâ & consanguineâ, nullo modo advertens ad suum votum, neque ad conjugium, & consanguinitatem Bertæ, non contrahet malitiam sacrilegii contra suum votum, neque adulterii contra iustitiam, neque incestus (sic enim appellatur luxuria cum consanguineâ,) sed solum contrahit malitiam simplicis fornicationis, quam solum tenetur explicare in confessione, non verò alias malitias, quas ille actus ex se habet. Imò peccaret mortaliter, si se accusaret de sacrilegio, adulterio, & incestu, nisi adderet, se ad istas malitias non advertisse; siquidem integritas Confessionis postulat, quod non dicatur, ut peccatum, illud, quod peccatum non est; ubi verò non datur advertentia, non datur peccatum. Ita *P. Sanch. lib. 1. decal. cap. 1. num. 8. & cap. 16. num. 10. Bonac. de Peccat. d. 2. quæst. 2. punct. 3. num. 10. & apud illum P. Vasq.*

134. Dico 2. Conscientia recta potest etiam deponi, non tamen licite per voluntariam distractionem, ut si quis nolit considerare obligationem præcepti, ut sic liberius, & sine remorsu conscientia illud violat. Probat, quia hæc ignorantia, sive inconsideratio est affectata, contingitque quando homo datâ operâ, idest, de industria vult ignorare, ne relinquat actum, quem vult, aut ne fervet aliquod præceptum; sed huiusmodi ignorantia non excusat à peccato; ergo &c. Confirmatur, quia ignorantia, sive inconsideratio affectata non excusat à pena, etiam si sit imposita facientibus scienter talem rem; ergo neque sic excusabitur culpa.

135. Hinc est, quod si imponatur excommunicatio omittentibus scienter Missam, vel jejunium, idest, in die, quo sciunt esse obligationem Missæ, aut jejunii, Petrus, v.g. non incurret prædictam excommunicationem, omittendo hodie Missam, aut jejunium, si ignoraverit esse hodie obligationem

Missæ, aut jejunii per ignorantiam crassam, & supinam, quæ tunc datur, quando homo dubitans de sua obligatione, nullam, aut valde modicam fecit diligentiam, consequenterque habuit summam negligentiam, quæ omnino requiritur, ut ignorantia dicatur crassa, ut docet *P. Sanchez. lib. 1. decal. cap. 16. num. 7. contra P. Soar. incurret tamen Petrus prædictam excommunicationem, si habeat ignorantiam affectatam. Ita P. Sanch. lib. 9. de Matrim. d. 32. num. 40. P. Soar. tomo 5. in 3. part. d. 4. sect. 10. num. 1. & plures alii apud ipsos.*

Attamen *Dian. 3. part. tract. 5. resol. 13. cum Bonacim. de Censur. d. 1. quæst. 1. punct. 1. num. 11. docet non esse minus probabilem sententiam asserentem, quod etiam ignorantia affectata excuset à pœnis, quando imponuntur omittentibus, aut facientibus scienter aliquam rem; siquidem non dicitur propriè scire ille, qui habet ignorantiam affectatam; verba autem legis pœnalis non sunt extendenda ultra propriam significationem; quod enim jus non determinat, nec nos determinare debemus per *Gloss. in cap. liquido, de Consecrat. ergo homo ille non incurret prædictam excommunicationem.**

137. Dico 3. Conscientia recta potest etiam deponi tertio, & quarto modo, de quibus supra num. 123. aliquando tamen prædicta depositio fit cum peccato, aliquando sine illo. Probat, quia quando rationes contrariæ inducunt temerariè, & imprudenter vincibiliter ad suspensionem consensûs pro utraque parte, aut ad assensum contrarium, tunc depositio erit peccaminosa: quando autem ita inducunt, ut homo rationabiliter sibi persuadeat ad talem suspensionem, & assensum contrarium, erit licita depositio; ergo &c.

138. Oppositum tenent *Capreol. in 2. dist. 39. quæst. unica, art. 1. Rayner. cap. 9. de Conscient. D. Antonin. 1. part. tit. 3. cap. 10. & alii. Fundamentum sumitur ex D. Thom. quæst. 17. de Verit. art. 4. ubi docet, illum, qui habet Conscientiam rectam, si illam deponat, graviter peccare; ergo &c. Respondeo hominem non semper peccare, quando ex sciente fit errans; licet enim peccet, quando error est vincibilis, non ita tamen peccat, quando error est invincibilis, ut patet ex dictis, & patebit latius ex dicendis in sequenti Disputatione: sitigitur.*

DISPUTATIO III. De Conscientiâ erroneâ.

SECTIO I.

An detur, & quid sit Conscientia erronea?

DICO 1. Certum est dari Conscientiam erroneam, ut tenet *D. Thom. quæst. 17. de Veritat. art. 2. & in 2. dist. 39. quæst. 3. art. 2. & cum illo communiter Theologi: illamque esse iudicium firmum absque formidine dictans esse, quod non est, aut non esse, quod est, quod iudicium est simile conscientia rectæ: sicut enim conscientia recta est, non quæcumque conscientia, sed vera cum certitudine, ut supra diximus; ita*

ita conscientia erronea non est quæcumque conscientia falsa, sed falsa cum firmâ adhæsione, absque illâ dubitatione, & formidine.

Hinc est laborare Conscientiâ erroneâ, qui prout sic iudicat esse bonum illud, quod est malum, aut indifferens: item qui iudicat esse præceptum illud, quod solum est consilium, ut si quis iudicaret dari præceptum ingrediendi religionem, aut dandi elemosynam pauperi, cum tamen solum sit consilium, nisi pauper sit in extrema necessitate; tunc enim teneris succurrere pauperi, etiam de necessariis ad tuum statum; in gravi autem necessitate solum teneris de superfluis. Ita P. Soar. de Charit. d. 5. sect. 3. num. 5. & sect. 4. num. 3. Item foret conscientia erronea, quâ quis iudicaret esse consilium illud, quod est præceptum, ut si quis iudicaret solum esse consilium restituere mutuum, quod apud se perierat, etiam sine ipsius culpa, cum tamen sit præceptum, ut docet cum communi P. Fagun. lib. 7. decal. cap. 18. sine. Aliter tamen dicendum de commodato, nempe de equo, quem si mihi commodasti ad certum tempus, v. g. ad octo dies, dicitur commodatum; si verò non determinasti tempus, sed cum pacto, ut possis illum revocare, quoties volueris, dicitur precarium. Vide Bonacin. d. 3. de Contract. q. 15.

Objicies 1. Conscientia ex D. Basil. homil. 12. in Proverb. appellatur naturale iudicatum intellectus; sed naturale iudicatum nunquam errat; nam id, quod est naturale, idem est apud omnes, & semper; ergo non datur conscientia erronea. Respondeo primò D. Basil. non accepisse conscientiam strictè, sed latè pro synteresi, quæ sicut est naturale iudicatum, ita errare non potest. Respondeo secundò cum D. Thom. quest. 17. de Verit. art. 2. ad 1. Conscientiam appellari naturale iudicatum, in quantum est conclusio illata ex naturali iudicatio, in qua potest error contingere, non ratione naturalis iudicatorii, sed propter rationem propositionis particularis assumptæ, vel propter inordinatum syllogizandi modum, ut infra dicemus.

Objicies 2. Conscientia est scientia; sed hæc semper tendit in verum, ut docet Aristot. de Posterior. resolut. in intro. & conscientia; consequenterque errare non potest. Respondeo primò cum D. Thom. cit. ad 2. Conscientiam esse scientiam lato modo, quo sensu quamlibet notitiam vocamus scientiam; & prout sic etiam qui opinatur, dicit se scire. Respondeo secundò cum eodem, Conscientiam addere supra scientiam applicationem scientiæ ad actum particularem; & in ipsa applicatione posse dari errorem, licet in ipsa scientia non detur.

Objicies 3. Conscientia comparatur ad synteresim, sicut ignis ad scintillam; nam synteresis ex D. Hieron. in Ezech. 1. dicitur scintilla conscientiæ; sed eadem est operatio ignis, & scintillæ; ergo etiam conscientiæ, & synteresis; sed hæc nunquam errat; ergo neque illa. Respondeo cum D. Thom. cit. ad 3. non esse opus, quod synteresis eodem omnino modo se habeat ad scientiam, sicut se habet scintilla ad ignem, sed satis esse, quod detur aliqua similitudo; datur autem in eo, quod sicut scintilla est, quod purius est de igne, & quod supervolat toti igni: ita synteresis est id, quod supremum reperitur in conscientiæ iudicio, secundum quam similitudinem synteresis dicitur Conscientiæ scintilla.

Objicies 4. Conscientia ex D. Damascen. lib. 8. est lex nostri intellectus; sed lex est certior intellectu; intellectus autem semper est rectus, ut dicitur

lib. 3. de Anim. ergo à fortiori recta erit semper conscientia. Respondeo Conscientiam dici legem intellectualem secundum quod habet à synteresi, & secundum hoc nunquam errat, sed aliundè, ut diximus.

Objicies 5. Ratio ex ea parte, qua synteresim attingit, non errat, ut diximus; sed ratio conjuncta synteresi facit conscientiam; ergo conscientia nunquam errat. Respondeo, licet ratio præter conjungitur synteresi non erret, posse tamen rationem majorem, aut minorem errantem applicari synteresi, sicut major falsa adjungitur minori veræ, aut è contra, & tunc dabitur error in applicatione.

Objicies 6. In iudicio statum dicitur testium; sed in iudicio Divino testis est conscientia ad Rom. 2. ibi: Testimonium illis reddente conscientia sua; iudicium autem Divinum nunquam potest falli; ergo neque conscientia errare. Respondeo in iudicio statum quidem dicitur testium, quando testium dicta non possunt per alia manifesta iudicia argui falsitatis, ut possunt in conscientia, ut ex dictis patet.

Objicies 7. Regula, ad quam alia regulantur, debet in omnibus habere rectitudinem indeficientem; sed conscientia est quædam regula humanarum actionum; ergo debet in omnibus rectitudinem habere. Respondeo Conscientiam non esse primam regulam actionum humanarum, sed quasi regulam regulatam à synteresi, sicque mirum non esse, si in ea possit error accidere.

Objicies 8. Spes innititur conscientiæ, ut habetur per Gloss. 1. Tim. 1. Sed spes certissima est, ut habetur ad Hebr. 7. ergo conscientia indeficientem rectitudinem habet. Respondeo Spem, quæ fundatur super Conscientiam rectam, habere certitudinem: Spem autem, quæ fundatur super Conscientiam erroneam, esse illam, de qua dicitur: Spes impiorum peribit.

Dico 2. Conscientia erronea plures habet causas veluti effectivas: Prima est ignorantia, de qua infra. Secunda est negligentia, ob quam homo non curat scire, quæ si sciret, à peccato illum retraherent, idèque talis non excusatur à peccato per text. in cap. ultim. dist. 37. Tertia est amor proprius, & inordinatus; homo enim se ipsum nimium diligens, non attendit ea, quæ sibi secundum spiritum conveniunt, sed quæ appetitus dicitur, & caro concupiscit. Quarta est pusillanimitas, secundum quam homo formidolosus timet, ubi non est occasio timendi juxta illud Psalm. 13. Trepidaverunt timore, ubi non erat timor.

Quinta causa est superbia, per quam homo ita adhæret proprio iudicio, ut intellectum suum per humilitatem nolit prudentum dicto subicere. Sexta est perplexitas, quæ contingit, quando homo habet duo iudicia contraria, quorum unum dicitur dari obligationem faciendi, alterum verò omittendi talem rem, v. g. audiendi, & non audiendi, sive omittendi Missam. Septima est humilitas cordis, secundum quam homo putat se committere defectus varios, de quo est sententia illa D. Gregor. in cap. 4. dist. 6. Bonarum quippe mentium est, sibi etiam (aliquo modo) culpas suas agnoscere, ubi culpa non est. Ita de hac re P. Bard. discept. 3. cap. 1. qui addit, sex priores causas esse reprehensibiles, quintam nimis periculosa, septimam verò laudabilem.

Hinc est, quod multi ex hac septima causa conscientiæ erroneæ sibi persuadent, habere obligationem remittendi injurias sibi illatas, cum tamen

D 3 non

teneantur, nisi rancorem, & odium deponere, quod nemo potest admittere; siquidem non licet aliquem odio habere ex cap. *Cum in lege*, 23. *quæst.* 4. sicque nemo potest absolvi, nisi prius deponat odium; satisfactionem tamen nemo tenetur dimittere; sicut neque actionem ad illam in iudicio forensi procurandam. Ita *P. Fagun. lib. 8. decal. cap. 17. sine.* Imò addit *Joan. Sanch. d. 2. num. 11.* posse à Deo petere vindictam, dummodò appetitus iste non nascatur ex odio, sed zelo iustitiæ. Patet, quia licitum est petere à iudice humano satisfactionem; ergo etiam à Iudice Divino. Quæ si Confessarii poenitentibus declararent, illos liberarent à multis peccatis, quæ fortasse ex conscientia erronea sæpius committuntur.

14. Dices: Concionatores sæpius exhortantur ad remittendas injurias nobis illatas; non autem id facerent, nisi ad illas remittendas teneremur; ergo &c. Respondeo Concionatores, quando id faciunt, aut solùm dant consilium optimum; difficile enim est nolle remittere, & conservare appetitum vindictæ sine odio: aut solùm intendunt, quòd non procuremus vindictam propriâ autoritate, quam sumere non tenemur, nec possumus, sic enim tenemur dimittere debitoribus nostris, ut Deus nobis debita nostra dimittat, ut ipse nos docuit & verbo, & exemplo.

15. Præter causas assignatas habet etiam Conscientia duplicem aliam causam veluti formalem, sive modum duplicem, quo ipsa conscientia generatur, quem modum explicat *D. Thom. quæst. 17. de Verit. art. 2.* nam cum Conscientia sit quædam applicatio scientiæ, id est, principiorum, seu præmissarum, ad aliquam specialem conclusionem inferendam, ex qua manifestetur aliqua obligatio, ut patet in hac: *Lex est observanda: sed hodie est lex Missæ; ergo hodie est audienda Missa:* in qua ex duobus illis principiis, seu præmissis, prædicto modo applicatis, infert conscientia obligationem audiendi Missam, contingere potest, quod in applicatione principiorum, seu præmissarum detur error, sicque conclusio, sive conscientia sit erronea, quod dupliciter accidere potest.

16. Primo modo, quo applicatio potest esse mala, est, si principia, quæ applicantur, sint falsa, v. g. habet intellectus hoc iudicium verum: *Omne, quod Deus prohibet, est malum:* deinde habet hanc minorem; *Sed Deus prohibet omne juramentum;* nam *Jacob. 5.* dicitur: *Nolite jurare omnino:* & tunc infert; ergo omne juramentum est malum: generaturque conscientia erronea.

17. Et ratio est, quia minor: *Deus prohibet omne juramentum:* erat falso; neque enim Deus prohibet omne juramentum; imò est actus meritorius, si habeat tres circumstantias, seu comites: Prima est *Veritas*, sine quâ semper juramentum est peccatum mortale, etiam in materia levi. Neque in confessione oportet explicare, utrum juramentum falsum fuerit supra materiam levem, aut gravem; sicut neque, an fuerit per Deum, aut per creaturas: *promissorium*, quo scilicet juro me daturum librum Petro sine intentione implendi promissum: *assertorium*, quo affirmo aliquid præteritum, aut præsens: vel *execratorium*, quod etiam dicitur imprecatorium, quo jurans sibi imprecatur aliquod malum, cum dicit: *per vitam meam*, aut *per animam meam*, id est, perdat anima, aut destruat vita mea, si non est ita, sicut ego dico. Ita *P. Soar. lib. 1. de Jurament. cap. 12. num. 8.*

18. Advertes hîc, in juramento execratorio etiam

invocari Deum in testem; nam si quis juret: *Peream si hoc ita non est:* facit hunc sensum: *Deus me puniendo restetur, si fallo:* Ita *P. Less. lib. 2. de Justit. cap. 42. dub. 2.* sicque in ratione juramenti non differt ab aliis, sed tantum petit punitionem, habeatque malitiam contra charitatem, si homo ex animo sibi optet ipsam punitionem. Ita *P. Less. cit.* Neque tamen opus erit interrogare poenitentem in Confessione, utrum optaverit sibi evenire illud malum, quod sibi imprecatus est; siquidem taliter peccantes raro sibi optant evenire, quod imprecantur. Ita *P. Sanch. lib. 3. decal. cap. 1. n. 7.*

19. Secunda circumstantia, seu comes juramenti, est *justitia*, consistitque in eo, quod non juretur res mala; ut si Confessarius juraret, se in confessione audivisse culpam gravem, licet hoc esset verum, graviter tamen peccaret in juramento ob defectum justitiæ. Tertia circumstantia, seu comes juramenti, est *judicium*, consistitque in eo, quòd juramentum sit necessarium, cui tamen si deficiat ista circumstantia, solùm erit peccatum veniale; sicut solùm veniale est juramentum committendi peccatum veniale: idemque de juramento rei indifferentis; siquidem res indifferens non est apta materia juramenti. Ita *P. Sanchez cit. cap. 4. num. 31. cum Armil. verb. perjurium. Sor. lib. 8. de Justit. quæst. 2. art. 3. Sayr. in clavi, lib. 5. cap. 4. num. 36.* Et idem affirmat de eo, qui jurat se facturum aliquid contra consilia Evangelica, ut se non futurum Religiosum, aut non daturum elemosynam, quando ad eam non tenetur. *cap. 4. num. 30.* Ex quibus patet, quod non in omnibus casibus prohibet Deus juramentum, & quod falsa erat propositio illa supra posita nempe: *Deus prohibet omne juramentum.*

20. Secundo modo potest applicatio scientiæ, sive principiorum esse mala, & conclusio, sive conscientia erronea, quando principia, licet sint vera, malè tamen applicantur, idèdque ex illis infertur consequentia, sive conscientia falsa, & erronea, ut si quis utatur his principiis, seu præmissis veris: *Quod Deus præcepit, semper est servandum; Sed Deus præcepit obediendum esse Prælati, etiam malis,* ut patet ex *1. Petr. cap. 1.* Ergo semper est illis obediendum: quæ conclusio est falsa, & erronea ex malâ applicatione; siquidem non debemus semper obedire Prælati, nempe quando mala præcipiunt.

21. Et ratio est, quia Prælati possunt aliquando præcipere nobis peccatum, nempe homicidium, aut furtum; sed tunc non tenemur, imò non possumus obedire juxta illud axioma juris: *Posse non dicimur, quæ honestè non possumus:* per text. in *l. Neos Proculo, ff. de verb. signif. & Surd. in consil. 203.* Unde Antigonus cum audiret à suis adulatoribus, Regibus licitum esse quiddam vellent præcipere, respondit, id verum esse inter Barbaros, ut refert *P. Fagun. lib. 8. decal. cap. 20. num. 339.* ergo in prædicto Syllogismo datur error ex mala applicatione principiorum, quæ licet sint vera, est tamen mala applicatio in minori, cum non debeat cuicumque præcepto applicari.

22. Hinc est, quod filii non tenentur parentibus obedire, quando peccata præcipiunt, licet sint sub eorum patriâ potestate, propter ætatem minorem, quæ computanda est à momento nativitatis, ut ex *Covar. & aliis docet Gratian. de benef. p. 7. cap. 4. num. 89.* contra *Gloss. afferentem*, quod ætas debeat computari à die conceptionis. Sic etiam poenitens non tenetur obedire Confessario contra propriam opinionem probabilem. Idem affirmat *Joan. Sanch. d. 33. n. 32.* de subdito, quoties habet opinionem probabilem, quod sit illicitum illud, quod à Prælato præcipitur.

SECTIO